

Curs 2002-2003
Codi: 2823 Crèdits 4
Moviments Socials i Associacions
Professors: Rafael Merino

Presentació

Aquesta assignatura s'ofereix des del Departament de Sociologia i s'imparteix a la Facultat de Ciències de l'Educació. Forma part de l'itinerari d'Animació Sociocultural del segon curs de la Diplomatura d'Educació Social i és optativa per a l'alumnat de primer cicle de la Llicenciatura de Pedagogia.

Objectius

- Analitzar els moviments socials i els processos d'identitat col·lectiva en relació al canvi social, econòmic, polític i cultural de les darreres dècades
- Analitzar fenòmens de mobilització de caire innovador, en les propostes i en les metodologies
- Analitzar el teixit associatiu de Catalunya, en la seva dimensió quantitativa i en els seus reptes de futur
- Reflexionar sobre el potencial educatiu d'aquests fenòmens des de la perspectiva dels/les educadors/es i pedagogs/gues

Temari

0. Introducció conceptual: moviment social, societat civil, ONG, teixit associatiu, Tercer Sector...

1. Canvi social i moviments socials

- 1.1. Capitalisme industrial i vells moviments socials: resistència, revolució i reforma
- 1.2. Capitalisme informacional, crisi/redifinició dels vells moviments socials i aparició de nous moviments socials

2. Política, Estat del Benestar i nous actors socials

- 2.1. Crisi de representació i de legitimitat dels partits polítics tradicionals i nous actors en la definició de l'agenda pública
- 2.2. Crisi del model expansionista d'Estat del Benestar, polítiques neoliberals i noves formes de gestió dels serveis públics

3. Cultura, valors i identitat col·lectiva

- 3.1. Modernitat vs postmodernitat i materialisme vs postmaterialisme. Els nous moviments socials els valors postmaterialistes
- 3.2. Homogenització cultural vs fragmentació cultural. Els moviments socials com a respostes identitàries
- 3.3. Nous fins i nous mitjans: cultura organitzativa, projecció exterior i impacte en l'opinió pública
- 3.4. Mitjans de comunicació de masses i moviments socials: representació social, estereotips

i estratègies de comunicació

4. Anàlisi sectorial dels moviments socials

- 4.1. Criteris de classificació: acció col·lectiva, moviments socials i grups d'interès
- 4.2. Els vells moviments socials davant dels nous: moviment obrer i reivindicacions d'edat, gènere, ètnia i ecològiques
- 4.3. Els "nous" moviments socials tradicionals: ecologisme, pacifisme-antimilitarisme i feminisme
- 4.4. Els moviments socioeducatius: la renovació pedagògica i els moviments de mestres, l'educació en el lleure i les xarxes antiescola
- 4.5. Els "novíssims" moviments socials: solidaritat amb el Tercer Món, suport als immigrants, resistència global, vida alternativa, identitat sexual...
- 4.6. Altres fenòmens de mobilització col·lectiva: moviments reaccionaris, religiosos, nacionalistes...
- 4.7. Eines metodològiques per a la recerca-acció participativa de/amb els moviments socials

5. Dels moviments socials a l'entramat institucional: l'associacionisme

- 5.1. Tipologia d'associacions sense afany de lucre (ONL)
- 5.2. Associacions de primer ordre i de segon ordre. Federacions i coordinadores sectorials, intersectorials i territorials
- 5.3. Radiografia del teixit associatiu a Catalunya
- 5.4. Anàlisi sectorial del teixit associatiu: associacionisme juvenil, ONGD, voluntariat social...

6. Debats i reptes del teixit associatiu

- 6.1. Entitats reivindicatives i de militants vs entitats de serveis i d'usuaris
- 6.2. Independència vs dependència econòmica i relacional de l'administració. El debat sobre la participació ciutadana
- 6.3. Voluntariat vs professionalització, participació vs "management"
- 6.4. L'aparició del Tercer Sector: entre el Sector Públic i el Mercat un espai per a l'economia social

Metodologia

El desenvolupament de l'assignatura es fa en base a tres tipus de procediments:

- a) assistència a classe i participació en les sessions teòriques i en les sessions pràctiques (comentaris de textos escrits i audiovisuals, debats amb protagonistes ...)
- b) realització d'un treball individual de lectura. Es tracta de fer una recensió d'un llibre de caire fonamentalment teòric de la bibliografia adjunta (també es pot proposar un de direrent si es justifica). Aquesta recensió haurà de constar, com a mínim, d'aquestes parts: un resum de la tesi principal i de les

principals conclusions, un comentari crític (punts forts i punts febles) i una valoració personal. L'extensió serà com a màxim de 5 pàgines.

- c) Realització d'un treball de grup. Es tracta de fer un reportatge sobre un moviment social o fenomen de mobilització col·lectiva amb un mínim teixit associatiu de referència. El guió és absolutament lliure i el format també (treball "clàssic" escrit, en format butlletí o revista, vídeo, pàgina web...).

Avaluació

Per aprovar l'assignatura es tindrà en compte:

- a) l'assistència i participació en les activitats de classe,
- b) la realització òptima de la recensió, que s'haurà de presentar abans de les vacances de Setmana Santa,
- c) la realització òptima del treball de grup. Caldrà presentar una proposta de guió abans de les vacances de Setmana Santa, i el treball realitzat abans de què acabi el curs. En funció del calendari i de la presentació dels treballs, es podran exposar a classe. Aquest treball representa un 50% de la nota final,
- d) i la realització d'un exercici d'avaluació inicial que es repetirà el darrer dia de classe.

Bibliografia

Per fer la recensió:

DALTON, R.; KUECHLER, M. (1990). *Los nuevos movimientos sociales*. Valencia: Ed. Alfons el Magnànim.

GRAU, E.; IBARRA, P. (coord.) (2000). *Anuario movimientos sociales. Una mirada sobre la red*. Donostia: Betiko Fundazioa-Icària Editorial.

GRAU, E.; IBARRA, P. (coord.) (2001). *Anuario movimientos sociales. Participando en la red*. Donostia: Betiko Fundazioa-Icària Editorial.

JAVALOY, F., et al. (2001), *Comportamiento colectivo y movimientos sociales*, Madrid: Prentice Hall.

JEREZ, A. (coord.) (1997). *¿Trabajo voluntario o participación? Elementos para una sociología del Tercer Sector*. Madrid: Tecnos.

LARAÑA, E.; GUSFIELD, J. (1994). *Los Nuevos Movimientos Sociales. De la Ideología a la Identidad*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

LARAÑA, E. (1999). *La construcción de los movimientos sociales*. Madrid: Alianza.

NÚÑEZ FLORENCIO, R. (1993). *Sociedad y política en el siglo XX. Viejos y nuevos movimientos sociales*. Síntesis: Madrid.

OFFE, C. (1988), *Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*. Madrid: Sistema.

RIECHMANN, J.; FERNANDEZ BUEY, F. (1994). *Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales*. Barcelona: Paidós.

SUBIRATS, J. et al (1999). *¿Existe sociedad civil en España? Responsabilidades colectivas y valores públicos*. Madrid: Fundación Encuentro.

TOURAINÉ, A. (1990). *Movimientos sociales de hoy. Actores y analistas*. Barcelona: Hacer.

ZUBERO, I. (1996). *Movimientos sociales y alternativas de sociedad*. Madrid: Hoac.

Altres lectures complementàries:

CASADO, D. (1992). *Organizaciones Voluntarias en España*. Barcelona: Hacer.

CASADO, D. (2000). *El sector no lucrativo en España*. Madrid: Fundación BBV.

- CASTIÑEIRA, A. (1990). *Societat civil i Estat del Benestar*. Barcelona: Pòrtic.
- GARCÍA ROCA, J. (1994). *Solidaridad y voluntariado*. Santander: Sal Terrae.
- NIETO PEREIRA, L. (coord.) (2001). *Cooperación para el desarrollo y ONG. Una visión crítica*. Madrid: Los libros de la Catarata.
- RODRÍGUEZ CABRERO, G. (dir.) (1996). *Las entidades voluntarias en España. Institucionalización, estructura económica y desarrollo asociativo*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales.
- SEBASTIÁN, L. (1996). *La solidaridad. "Guardián de mi hermano"*. Barcelona.
- SZTOMPKA, P. (1995). *Sociología del cambio social*. Madrid: Alianza Editorial.
- TORNER, C. (ed.) (2001). *Catalunya no governamental. Aportacions de cinc ONG catalanes a la governació*. Barcelona: Pòrtic.
- TORRALBA, F.; VILÀ, A. (1999). *Perspectives de l'acció voluntària*. Barcelona: Edicions Pleniluni. Colecció Animació Sociocultural, núm. 19.